

Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatına təqdim olunmuşdur

Hər bir millətin xoşbəxtliyi ən böhranlı məqamlarında onu xilas edəcək liderin ortaya çıxması və özünün müqəddəs tarixi missiyasını uğurla yerinə yetirə bilməsidir. Bu baxımdan ümummilli lider Heydər Əliyevin müasir Azərbaycan dövlətinin qorunmasında və dövlətçiliyinin formalaşmasında, tərəqqisində, indiki səviyyəyə çatmasında rolu həlledici və əvəzolunmazdır. Dahi insan Heydər Əliyevi təkcə hərtərəfli tarixi şəxsiyyət kimi yox, həm də böyük fenomen kimi qəbul etmək, öyrənilib dərk etməyə çalışmaq gərəkdir. Məhz onun ötən əsrin 90-cı illərinin birinci yarısında bu nəhəng missiyasını reallaşdırması nəticəsində bu gün Azərbaycan bayrağı dünyanın ən əlamətdar mərkəzlərində, beynəlxalq arenalarda qürurla dalğalanır.

Dahi şəxsiyyət haqqında möhtəşəm əsər

bütün faktları, rəqəmləri, arqumentləri kölgədə qoyur.

Hüseynbala Mirələmovun müəllifi olduğu sanballı nəşr gələcək nəsillə əliyevşünaslara böyük ərməğan, sanballı töhfədir. Əsərin dünyanın əksər ölkələrinin elmi-tədqiqat institutlarına, kitabxanalara, strateji araşdırmalar mərkəzlərinə, nüfuzlu ali təhsil ocaqlarına, o cümlədən dövlət xadimlərinə, parlamentarilərə hədiyyə olunması ulu öndərin zəngin siyasi irsinin öyrənilməsi və təbliği istiqamətində ən mühüm addım kimi qiymətləndirilməlidir.

Beynəlxalq aləmdə layiqli yerini ildən-ilə daha da möhkəmləndirməkdə olan, həmçinin hazırda dünyaya ictimaiyyətinin diqqətini cəlb edən Azərbaycanın XX əsrin sonunu və XXI əsrin əvvəllərini əhatə edən tarixinin öyrənilməsi baxımından mühüm mənbə sayılan kitabda ulu öndərin layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü dövlət siyasəti, ölkədə həyata keçirilən islahatlar və yeniliklər, ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş inkişaf strategiyasının Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən daha böyük inamla davam etdirildiyi epizodlarla, ştrixlərlə, real faktlarla işıqlandırılmışdır.

Kitabı oxuyarkən bir daha görürsən ki, hər ödəni Heydər Əliyev döhasının böyüklüyünü, möhtəşəmliyini bir daha üzə çıxarırsın. Zaman Heydər Əliyevin siyasi baxışlarına daha dərin mənə qazandırır, onun Vətənimizin indisinə və gələcəyinə sıx, möhkəm tellərlə bağlı olduğunu daha aydın göstərir.

Kitabda Heydər Əliyevin ullaqlıq çağlarından müdrik yaşarılacağı bütün fəaliyyətində olduğu dövrlərə güzgü tutulur. Maraqlı ill fəsil "Heydər və Zərifə" adlanır. Müəllif bu mövzuya Şərq ədəbiyyatı üçün səciyyəvi olan "Tahir və Zöhrə... Xosrov və Şirin... Leyli və Məcnun..." mövzularının müasir dövrdəki davamı kimi baxır: "Elmin, maarifin xüsusü vüsətlə yüksəldiyi bir zaman, XX əsrin ortalarında tale Heydər Əliyevi və Zərifə Əliyevanı - hələ ailə qurmamış eyni soyadlı iki sevgilini məhəbbət sınaqlarına çox çəkdi. Əminlik ki, bu süjet də Leyli və Məcnunun hissələri kimi, klassik məhəbbət dastanı kimi yazılmağa layiqdir".

Böyük siyasi mütəfəkkir kimi, Heydər Əliyevin keçdiyi həyat yolu və bütöv bir xalqın gələcəyini müəyyən edən uğurlu siyasi kursunun kökündə dayanan səbəblər haqqında çoxsaylı dəyərlər əsərlər yazılmışdır. Haqqında bəhs etdiyimiz araşdırmada isə Heydər Əliyev yeni tarixdə xalqımızın yetişdirdiyi ən böyük ükha sahibi kimi xarakterizə olunur və bu şəxsizdir.

Lakin Heydər Əliyev şəxsiyyətinə təkcə Azərbaycan kontekstində deyil, daha geniş miqyasda - XX əsrin qlobal siyasi aynasında baxmaq, dünya siyasətinin formalaşmasında mühüm rol oynamış siyasi xadimlərlə, dövlət rəhbərləri ilə bir sırada nəzər salmaq onun siyasi portretini daha önəmli cizgilərlə zənginləşdirir. Məhz bu rəkursda biz Heydər Əliyevi bütün ömrü boyu müasir dünya siyasətinin qaynar məkanında, onun yaradıcıları və yönləndiricilərinin ön sırasında görürük. Xüsusən sovet dövrünün son illərində, kommunist ideologiyasının aqoniyası fonunda yürüdü-lən bədnam Qorbaçov siyasətinə qarşı çıxması və heç kim tərəfindən anlaşılmayan qeyri-müəyyən bir siyasəti dəstəkləməkdən imtina etməsi onu dövrün pozitiv siyasi perspektivləri-

ni düzgün müəyyən edə bilən yeganə sovet siyasətçisi kimi tanıdır. Hadisələrin sonrakı inkişafı da göstərdi ki, sovet liderləri arasında postsovet məkanında müstəqilləşmə epoxasının zərurətlərini duyan və siyasətdə təzə yolun trayektoriyasını dəqiqləklə çəkən, yeni dövrün qüsuruz siyasi-ideoloji kursunu ərşəyə gətirən yeganə siyasətçi məhz Heydər Əliyevdir. Məhz bu baxımdan, öz dövrünün ən xarizmatik dövlət xadimi və ən pragmatik siyasətçisi kimi tanınan Heydər Əliyev ümumbəşəri dəyərlərin daşıyıcısı missiyasına yüksələn universal şəxsiyyət kimi regionun coğrafi sərhədlərinə sığmayaraq ümumdünya kontekstinə çıxır.

Kitabda qeyd olunduğu kimi, Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyəti, əsasən XX əsrin ikinci yarısı ilə bağlıdır. Bütövlükdə XX əsr bəşər tarixində bir çox təlatümlü hadisələrin baş verdiyi, iki dünyaya müharibəsinin od ələdiyi, çoxsaylı milli dövlətlərin meydana gəldiyi, siyasi və iqtisadi böhranların qaçılmaz olduğu və eyni zamanda, dünya inkişafına təkən verən proseslərin yaşandığı qlobal ziddiyyətlərlə dolu dramatik yüzillik kimi səciyyələndirilir. Baş verən bütün bu proseslər dünyanın bugünkü mənzərəsinə ərşəyə gətirməklə yanaşı, həm də siyasətdə aparıcı şəxsiyyətlərin dövlətlərin və bütövlükdə bəşəriyyətin taleyində nə qədər önəmli rol oynadığını göstərir. Bəşəriyyət məhz tarixi şəxsiyyətlərin sayəsində ziddiyyəti, odlu-alovlu dünyadan sabit və dayanıqlı dünyaya keçid aldı. XX əsrin sonunda Azərbaycanın üzleşdiyi təcavüz və ermənilər tərəfindən milli ayrı-seçkilik zəminində etnik təmizləmə siyasəti artıq milli təhlükəsizliyimizi deyil, eyni zamanda, bəşəri dəyərləri təhdid edən, beynəlxalq hüquqa zidd təhlükəli tendensiya xarakter almışdı. Belə bir məqamda erməni vandalizminə qarşı ümummilli cəbhəni formalaşdırma bilməsi məhz Heydər Əliyev şəxsiyyətinin qüdrəti idi.

Xüsusilə ulu öndərin 1994-cü ilin aprelində düşmən hücumlarının kəskinləşdiyi məqamda xalqa müraciəti xatırlamaq yeriə düşər. Ağdam, Tərtər, Füzuli rayonları istiqamətində erməni qoşun birleşmələrinin aramsız hücumlarını dəf etmək ümummilli səfərbərliyin ən yüksək şəkildə təşkil zərurətini yaratmışdı. Belə bir anda Heydər Əliyevin soyuqcanlı və bir o qədər qətiyyətli, xalqın vətənpərvərlik hissələrini qıcılmalılandırən müraciətinə sonra qısa zaman ərzində cəbhədə əhəmiyyətli dönüş yarandı, düşmən tapdağındakı bir neçə qəsəbə və kənd işğaldan azad olundu. Cəbhədə yaranan dönüş tez bir zamanda düşməni atəşkəs sazişil imzalamağa məcbur etdi. Məhz bu tarixdən başlayaraq Azərbaycan daha sistemli və vahid mərkəzdən idarə olunan ordu quruculuğuna start verildi və indi bunun bəhrəsini görürük.

Kitabda Heydər Əliyev obrazı tarixi sənədlər əsasında, dövrün mənzərəsi fonunda obrazlı surətdə yaradılmışdır. Epizodlarda iki fərqli zamanda, dövlətçiliyin məhvəolma təhlükəsi ilə üzleşdiyi ən çətin məqamlarda tarixi şəxsiyyətlərin üzərinə gö-türdükleri missiyanın xalqların taleyində nə qədər mühüm əhəmiyyət kəşb etdiyinin şahidi oluruq. Öz xalqlarının taleyüklü məqamlarında göstərdikləri cəsə-rət, siyasi qətiyyət və əzm-karlıq keyfiyyətləri dövlət adami-ni bəşər tarixində öz dəst-xətti olan görkəmli siyasi xadim kimi tanıdır.

Müəllif dənə-dənə qeyd edir ki, Sovet İttifaqının süqutundan sonra müstəqilliyinə qovuşan dövlətlərin bugünkü siyasi-iqtisadi durumu, regional və qlobal miqyasda tutduqları yer həmin dövlətlərə başçılıq etmiş şəxslərin seçdikləri siyasi xətlə birbaşa bağlıdır. Bunu postsovet ölkələrinin keçmiş rəhbərlərinin fəaliyyəti və həmin ölkələrin bugünkü siyasi-iqtisadi durumuna nəzər saldıqda daha aydın görmək mümkündür. Belə bir müqayisədə də Heydər Əliyev siyasəti öz möhtəşəmliyi ilə üzə çıxır. Həm də bir faktı nəzərdən qaçırmaq olmaz ki, Azərbaycanın yerleşdi-yi geopolitik məkan digər post-sovet ölkələrinin mürəkkəbliyi və həssaslığı ilə fərqlənir. Ermənistan gəldikdə isə, regionda böyük dövlətlərin köləsinə çevrilən, ümumiyyətlə, heç zaman öz mükəmməl dövlətçiliyini qurmuş və yaqın ki, heç zaman da buna nail olmayacaq bu ölkədə heç bir müstəqil siyasətdən, "parlaq gələcək" vəd edən siyasi düşüncədən, ənənədən və liderlik institutundan danışmaq mümkün deyil. Görünür, bu çürük siyasətin, daha doğrusu, siyasətsizliyin öz ölkəsini böyük fəlakətlərə sürüklədiyini nə Ermənistan hakimiyyəti, nə də erməni xalqı əməlli-başlı dərk edir.

Əlbəttə, bəzi məqamların həzirlənməsində, materialların işlənməsində Hüseynbala Mirələmovun yazıcı dəst-xətti, üslubu, bədii təxəyyüklü köməyinə çatmışdır. Məlumdur ki, ulu öndərin belə bir məşhur ifadəsi olmuşdur: "Bakının bütün küçələrini yaxşı tanıyıram". Müəllif bu sərlövə altında əbədiyyaşar qəhrəmanın dolğun obrazını yaratmaq üçün təsirli lirik ricətlərdən bəca-riqlə istifadə edir: "Yol kənarlarında elektrik dirəklərinin başında leyləklərin yuvalarını görmək olar. Sular qarışanda, havalər soyuyanda bu quşlar uzaq ölkələrə yuva qurmağa gedirlər. Köçəri quşların qayıması xeyirliyə sayılır. Dənizkənarı bulvarda isə yenidən insanlar qaynaşır, valideynlər uşaqlarını müxtəlif attraksiyalara, yelləncəklərə, korusellərə gətirirlər. Müxtəlif adlar eşidilir. Amma ən çox "Heydər" çağırırlar..." Bəli, həqiqətdir, əməlləri sayəsində ölməzlik qazananlar əbədi dirilərlər. Bu həm də islam peyğəmbəri həz-rəti Məhəmmədin fikridir.

Beləliklə, Heydər Əliyevdən başqa vaxtilə sovet siyasi bürosunun tərkibində olmuş bütün siyasətçilərin adlarını Əlahəzrət Tarix qısa müddət ərzində yaddaşlardan sildi. Onlardan heç birinin siyasi irsi və siyasi kursu yeni, müstəqil bir dövlətin həyat əmalına çevrilmədi. Dünya inkişafının perspektivini aydın görən, ona doğru addımlayan və ölkəsini, xalqını ona doğru istiqamətləndirən Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti isə müasir Azərbaycanın dünya birliyinə təbii inteqrasiyasını təmin edərək onun müstəqilliyini əbədi və dönməz etdi. Bu siyasət, hər şeydən əvvəl, uzunmüddətli sabitliyin bərqərar olunmasına yönəlmişdir; bu siyasət zaman çərçivəsi ilə məhdudlaşmış - gələcəyə hədəflənmişdir; bu siyasət geopolitik maraqları toqquşdurmuş, əksinə, həmin maraqların Azərbaycanın milli mənafələri ilə uzlaşan ideal harmoniyasını yaradı. Məhz bu siyasət hələ uzun illər Azərbaycanın daxili və xarici siyasətinin özəyini, milli inkişafımızın təməlini təşkil edəcəkdir. Yazıcının qənaətinə görə məhz bu cəhətlər Heydər Əliyev siyasətini qlobal siyasət səviyyəsinə yüksəltdi, onun özünü isə dünyamiqyaslı şəxsiyyətə çevirir.

Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının rifahını, milli dövlətçiliyimizin daha da güclənməsini bütün maraqlardan üstün tutan vətənpərvər lider idi. Xüsusilə ömrünün son on ilində Heydər Əliyevin fəaliyyəti hətta bir insan ömrünə sığmayacaq qədər zəngin oldu. Xarici ölkələrə etdiyi davamlı səfərlərlə, daxili və xarici siyasətimizin dayaqlarını yaratmaqla, ümumən, bütün ölkənin yenidən qurulmasına rəhbərlik etməklə Yeni Azərbaycana əsasını qoydu. İstənilən xarakterli böhrandan sabitliyə keçidin uzunmüddətli və ağırlı proses olduğu şübhəsizdir. Heydər Əliyevin siyasi döhasının böyüklüyü isə onda idi ki, uzaqgörən siyasi gedişləri ilə bugünkü sürətli inkişafımızın kökündə dayanan sabitliyi qısa zaman kəsiyində bərqərar etməyi bacardı. Gərgin iş rejiminin səhəhdində problemlər yaratmasına baxmayaraq, Azərbaycan uğrunda yorulmaz fəaliyyətini bir an belə dayandırmadı. Yalnız Heydər Əliyevin güclü qətiyyəti, ölkəmizin maraqlarına xələf gətirə biləcək məsələlərdə tutduqu prinsipial mövqeyi Azərbaycana beynəlxalq miqyasda yanaşmanı dəyişdi.

"Son borc, son xidmət" - kitabın sonuncu fəslidir. Kövrək, həssas oxucu müəllifin böyük səmimiyyətlə qələmə aldığı sətirləri göz yaşını saxlamadan mütaliə edə bilər. Həqiqətən, Hüseynbala Mirələmov dəqiq ştrix və cizgilərlə tamamlayır Heydər Əliyevin portretini: "Dahilərin böyüklüyü ondadır ki, görür və dərk edirlər. Heydər Əliyev də məhz belə insanlardanır..." Son fəsilə ulu öndərin uzaq Klivlend xəstəxanasından axırncı məktub-vəsiyyətnaməsinə də Azərbaycan xalqına ünvanlanmışdır. "Son borc, son xidmət" in tövsiyə xarakterli bir abzasında deyilir: "2003-cü ilin 15 oktyabrında keçiriləcək prezident seçkilərində iştirak etmək üçün mənim də namizəddiyim irəli sürülmə və qeydiyyatla alınıb. Yüz minlərlə insan seçki kampaniyasına qoşularaq mənim təbliğatımı aparır". Buna görə dəhi vətəndaş, siyasət adamı hər kəsə minnətdarlıq ifadə edir və tezliklə vətənə dönəcəyini vəd verir, Azərbaycan xalqının sıx birliyini arzulayır: "İnanıram ki, mənim axıra çatdırı bilmədiyim taleyüklü məsələləri, planları işləri sizin köməyiniz və dəstəyinizlə İlham Əliyev başa çatdırı biləcək. Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyinə böyük ümidlər bəsləyirəm".

Hüseynbala Mirələmov Heydər Əliyevin obrazını həm də elmin, milli mədəniyyətimizin və ədəbiyyatımızın təəssübkeşi, qayğıkeşi fonunda canlandırır. Həmişə sənət adamlarına gös-tərilən səmimi münasibət, onlara verilən fəxri adlar, mükafatlar bu rəhbərin diqqəti sayəsində mümkün olub. Yazıcı konkret faktlar gətirir: Süleyman Rəhimovun, Qara Qarayevin, Mirzə İbrahimovun, Süleyman Rüstəmin, Niyazinin, Rəsul Əfəndi, Fikrət Əmirovun, İlyas Özənidiyevin adları xatırlanır. Unudul-

maz Hüseyn Cavidin qəbrinin Sibir çöllərindən Azərbaycana köçürülməsinin də səbəbkəri Əliyev idi. Ötən əsrin 50-60-cı illərində "Gülüstan" poemasına görə az qala məşhər ayağına çəkilən Bəxtiyar Vahabzadənin xilaskarı da. Zəmanəmizin istiqlal qərçisi Xəlil Rzani da qanadı altına Heydər Əliyev aldı. Bu cür faktları nə qədər desən, uzatmaq olar.

Yazıcı-dramaturq H.Mirələmovun dediği kimi, Heydər Əliyev şəxsiyyəti o qədər zəngindir ki, istənilən aspektdən yanaşdıqda onun intəhasız fəaliyyətinin geniş okeanına çıxı birlirsən. Öyrənildikcə öyrənilən, heç zaman tükenməyən Heydər Əliyev irsi, onu müasiri olduğu digər dünya siyasətçilərləndən fərqləndirən siyasi döhası, yaradıcı zəkası hələ uzun illər çox-tərəfli araşdırmaların mövzusu-nu çevriləcək. Və hər zaman bu şəxsiyyətin tarixdə oynadığı əhəmiyyətli rol daha dərin məz-munda, daha geniş panoramada və daha konseptual şəkildə açılacaq. Amma bir həqiqət heç zaman dəyişməyəcək: Heydər Əliyev müasir Azərbaycanımızı qurucusu olmaqla yanaşı, tərəqqi və ədalət, sülhpərvərlik və humanizm ideyalarına əsaslanan geniş spektrli fəaliyyəti ilə bəşər tarixinin yetişdirdiyi nadir şəxsiyyətlərdəndir.

Bu gün Prezident İlham Əliyev Heydər Əliyev zəkasının məhsulu olan inkişaf və xarici siyasət strategiyası əsasında müstəqil milli siyasəti daha uğurla davam etdirir. Bu gün Azərbaycan dövlətçiliyi sahəsində əldə olunan bütün uğurların əsasında Heydər Əliyev zəkası, uzaqgörənliyi dayanır. Bu strategiya bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən əzm, sonsuz iradə və qətiyyətlə həyata keçirilir. Azərbaycan dövlətçiliyinin unikalığı ondan ibarətdir ki, dövlətimiz bu gün həm də İlham Əliyev şəxsiyyəti və liderlik keyfiyyətləri ilə beynəlxalq arenada uğurla çıxış edir, müstəqil xarici siyasət yürüdü. Məhz bu xarici siyasət strategiyası nəticəsində bu gün dövlətimiz heç bir xarici mərkəzə bağlı deyil, kimsədən hər hansı asılılığımız yoxdur. Bu strategiya eyni zamanda, uğurlu iqtisadi inkişaf və müstəqil iqtisadi siyasətlə tamamlanmışdır.

Hüseynbala Mirələmovun "Heydər Əliyev" kitabı bədii-siyasi publisistikanın ən yaxşı nümunəsidir. Sonsuz müəllif sevgisi fəsilbəfəsil hiss olunur. Eyni zamanda, fakt zənginliyi baxımından əsər gələcək nəsillərə böyük töhfədir. Sözsüz, dahi şəxsiyyət haqqında bu möhtəşəm kitab müəllifin böyük uğurudur.

Əminliklə demək olar ki, H.Mirələmovun qələmə aldığı "Heydər Əliyev" kitabı gələcək nəsillər üçün minillik istinad nqəəsi, minillik mənbədir.

Hüseynbala Mirələmov publisistik sözün bütün koloriti ilə Heydər Əliyevin çoxşaxəli rəkurslardan obrazını yarada bilər, müstəqil Azərbaycanın memarı və qurucusu olan bu dahinin şəxsiyyəti, siyasi fəaliyyəti, vətənkeşliyi, qətiyyəti, müdrikliyi və xalqının xilaskarlıq missiyası kimi keyfiyyətlərini tam olaraq əhatə etmişdir.

Müəllif kitabın əvvəlindən sonunadək ən əsas iki danılmaz faktı ön planda verməklə paralel cizgilərlə oxucuya olduğu kimi çatdırmağa nail olmuşdur: birincisi, Heydər Əliyevin sahib olduğu bütün nadir üstün keyfiyyətlərin yeganə bir hissədən - xalqına və ölkəsinə sevgidən qidalandığını öz əməti; ikincisi, Heydər Əliyevin müasirlərinin, ətrafındakıların, hətta onun səmərəsi, ona paxıllıq edənlərin belə onun dərin zəkasına, məntiqinə, fenomenal yaddaşına, siyasi intuisiyasına, polad iradəsinə və qətiyyətinə şübhə ilə yanaşa bilməməsi və onun həqiqətən, Tanrının seçilmişlərindən olduğunu etiraf etməsi.

Əlbəttə ki, belə bir möhtəşəm əsəri ərşəyə gətirmək üçün ulu öndər Heydər Əliyevin ideallarına Hüseynbala Mirələmov qədər sadiq olmalı, onu daxili bir məhəbbətlə sevməli. Heç təsadüfi deyil, dünya səviyyəli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatov kitabı alıb oxuyandan sonra müəllifə yazdığı minnətdarlıq məktubunda diqqəti məhz bu məsələyə dönə-dönə yönəlmişdir.

Nizami CƏFƏROV,
Milli Məclisin deputatı,
AMEA-nın müxbir üzvü

Atatürk Mərkəzi yazıcı-dramaturq Hüseynbala Mirələmovun Moskvada "Görkəmli adamların həyatı" seriyasından nəfis şəkildə çap olunan "Heydər Əliyev" kitabını son dövr bədii-siyasi ədəbiyyatımızın, publisistikamızın nailiyyəti sayır və Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatına təqdim edir. Çox istərdik bəyənib seçdiyimiz kitab həqiqi mükafat dəyərini alsın. Bu, təkcə müəllifin gərgin, çoxşün əməyinə verilən böyük qiymət deyil, həm də ədəbiyyata qovuşan dahi siyasət xadiminin narahat ruhu-na komissiya üzvlərinin ərməğanı olacaq.